

DOMINIQUE CARDON, *La Draperie au Moyen Âge. Essor d'une grande industrie européenne*, CNRS Editions, Paris 1999, ss. 661, tab. 23, ryc. 220, w tym barwnych 40.

Książka Dominique Cardon zmienia utrwalone w literaturze ostatniego stulecia pojęcia, odnoszące się do najważniejszych ośrodków produkcji włókiennictwa europejskiego. Dobrze opracowane przodujące ośrodki sukiennictwa w Niderlandach, na Wyspach Brytyjskich i w północnych Włoszech utrwaliły opinię, że te regiony odgrywały znaczną rolę w produkcji włókienniczej w okresie średniowiecza. Nie zbadano rozwoju sukiennictwa w zachodniej części basenu Morza Śródziemnego, w południowej Francji i na całym Półwyspie Pirenejskim. Nie uwzględniano wpływu wschodnich rozwiązań technicznych, rozpowszechnianych głównie drogą podbojów arabskich w okresie wczesnego średniowiecza.

Praca Dominique Cardon zmienia całkowicie ten jednostronny obraz europejskiego średniowiecznego sukiennictwa. Autorka sięgnęła po raz pierwszy do bogatych źródeł archiwalnych pochodzących głównie z południowej Francji i Katalonii, a także z Włoch. Odkryła rewelacyjną ikonografię przedstawiającą sukiennictwo na tych terenach. Wreszcie wykorzystana porównawczo najnowsze wyniki badań archeologicznych dotyczące tkanin wełnianych pochodzących z wykopalisk całej Europy, w tym Polski. Przygotowania do tej wielkiej syntezy trwały długo. Częstkowe wyniki jej badań archiwalnych i technologicznych ukazały się w artykułach i fragmentach prac zbiorowych¹. Autorka nie ogranicza się jedynie do tkactwa, omawia średniowieczne zabytki z Langwedocji i Roussillon, ukazuje także wyroby pozatkackie, głównie dzianiny². Najważniejszym dokonaniem Dominique Cardon jest słownik barwników roślinnych z zwierzęcych³.

Omawiana książka składa się z trzech części: 1. Wełna, 2. Przędza, 3. Tkanina. Autorka konsekwentnie ograniczyła się do etapu produkcji sukna surowego. Apretura czyli folowanie, farbowanie, postrzyganie i rozciąganie na ramach gotowych postawów było zadaniem innych rzemieślników. Część tych prac wykonywano po wywozie sukna do krajów przeznaczenia. Podkreślając znaczenie najstarszych reglamentacji odnoszących się do sukiennictwa z końca XII w. autorka przypuszcza, że nazwa Montpellier może pochodzić od uprawy w tych okolicach urzetu (Montpestelario – le mont du pastel?) (s. 17). Omawiana książka przedstawia więc, z nieznaną dotychczas dokładnością, poszczególne etapy obróbki wełny, przędzenia i tkania. Autorka podkreśliła zasługi Adama Nahlika, który pierwszy na podstawie zabytków archeologicznych starał się ustalić pochodzenie wełny z różnych typów owiec (s. 32). Nigdy dotychczas nie ustalano, jakie gatunki wełny były dozwolone, tolerowane i zakazywane w produkcji sukna. Szczegółowo potraktowano przędzenie, z ustaleniami co do wagi osnowy i wątku w średniowiecznym sukiennictwie europejskim. Podobne obliczenia dotyczą jakości i cen postawów średniowiecznego sukna, a wreszcie organizacji i mocy produkcyjnej tej gałęzi wytwórczości. W tych wyliczeniach widać niezwykły zmysł praktyczny autorki, która przestudiowała wszystkie rozwiązania praktyczne średniowiecznych sukienników. Umożliwiło jej to korzystanie z trzech typów źródeł: archiwaliów, ikonografii i zabytków. Szczegółowe ustalenia techniczne wymagają osobnego omówienia.

I. Turnau

¹ Np. D. Cardon, *Échantillons de draps de laine des archives Datini (fin XIV^e – début XV^e siècle). Analyses techniques, importance historique*, [w:] *Mélanges de l'École Française de Rome. Moyen Âge*, Tome 103 – 1-1991, s. 359-372.

² D. Cardon, [w:] *Fils renoués, trésors textiles du Moyen Âge en Languedoc-Roussillon*, Musée des Beaux-Arts, Carcassonne 1993, s. 13-39.

³ D. Cardon-Gaetan du Chatenet, *Guide des Teintures Naturelles Plantes – Lichens. Champignons. Mollusques et Insectes*, Neuchâtel-Paris 1990; D. Cardon, *Permanences et rupture technologiques du X^e – au XVIII^e siècles*, [w:] *L'Industrie de la Laine en Languedoc depuis la préhistoire jusqu'à nos jours*, Mazamet 1995, s. 21-26.